

temat numeru

Nowe przedmioty na egzaminie ósmoklasisty od roku szkolnego 2021/2022

Małgorzata Bukowska-Ulatowska,
nauczyciel konsultant CEN ds. edukacji języków obcych

W latach 2019-2021 uczniowie klas VIII szkół podstawowych przystępują do egzaminu zewnętrznego z trzech przedmiotów obowiązkowych: języka polskiego, matematyki oraz języka obcego nowożytnego (jednego z tych, których uczą się w szkole w ramach obowiązkowych zajęć edukacyjnych). Natomiast **od 2022 r.** do zestawu egzaminacyjnego dołączy jeszcze czwarty element – **egzamin z jednego przedmiotu do wyboru** spośród następujących: **biologia, chemia, fizyka, geografia lub historia**.

1 września 2020 r. na stronie internetowej Centralnej Komisji Egzaminacyjnej zostały opublikowane **informatory** o egzaminie ósmoklasisty z **pięciu nowych przedmiotów od roku szkolnego 2021/2022**². Pierwsza część każdego z opracowań zawiera **opis egzaminu** ósmoklasisty z danego przedmiotu, natomiast w drugiej części znalazły się **przykładowe zadania** wraz z rozwiązaniami.

Egzamin ósmoklasisty z biologii, chemii, fizyki, geografii czy historii ma na celu sprawdzenie, w jakim stopniu uczeń szkoły podstawowej spełnia wymagania ogólne i szczegółowe określone w **podstawie programowej** kształcenia ogólnego dla danego przedmiotu na tym etapie edukacyjnym. Zadania mają odwoływać się do różnych treści przedmiotowych i być zróżnicowane pod względem sprawdzanych umiejętności (z akcentem na **umiejętności złożone**), a także poziomu trudności i sposobu udzielania odpowiedzi. W arkuszu egzaminacyjnym

znajdą się zarówno zadania zamknięte (wielokrotny wybór, prawda-falsz, dobieranie), jak i otwarte (z luką, krótkiej odpowiedzi). Zdający będzie mógł uzyskać maksymalnie **50% punktów za poprawne rozwiązanie wszystkich zadań zamkniętych, druga połowa punktacji obejmuje zadania otwarte**. Dla uczniów, którzy nie korzystają z wydłużonego czasu pisania, czwarta część egzaminu będzie trwać **90 min**.

Zgodnie z deklaracją dyrektora CKE, na **18 grudnia 2020 r.** jest planowana publikacja **przykładowych arkuszy egzaminacyjnych** z biologii, chemii, fizyki, geografii oraz historii. **Próbnny egzamin** ósmoklasisty z przedmiotów dodatkowych ma się odbyć **20 grudnia 2021 r.**

W serwisie internetowym CKE (<https://cke.gov.pl/egzamin-osmoklasisty>), oprócz informatorów, arkuszy i materiałów dodatkowych, są również zamieszczane wyniki i sprawozdania z poprzednich sesji egzaminacyjnych, a także aktualne harmonogramy, komunikaty i inne informacje dot. egzaminu ósmoklasisty.

Więcej informacji o nowych przedmiotach na egzaminie ósmoklasisty oraz propozycji efektywnej pracy z uczniami przygotowującymi się do egzaminu znajdą Państwo na kolejnych stronach „Edukacji Pomorskiej”, w artykułach opracowanych przez specjalistów z poszczególnych dziedzin. Zapraszam do lektury!

2 Zob. <https://cke.gov.pl/egzamin-osmoklasisty/informatory>

Biologia na egzaminie ósmoklasisty

Magdalena Urbaś,
nauczyciel konsultant CEN ds. biologii i przyrody

**Zgodnie z aktualnym stanem prawnym (13 listopada 2020 r.),
uczniowie przystępujący w roku szkolnym 2021/2022 do egzaminu
ósmoklasisty będą mogli zdawać m.in. biologię.**

**W tym poszerzonym wachlarzu przedmiotów do wyboru znalazła się
także chemia, fizyka, geografia oraz historia.**

Już od 1 września br., po ukazaniu się na stronie internetowej Centralnej Komisji Egzaminacyjnej informatorów o egzaminie ósmoklasisty, można było zapoznać się z najważniejszymi założeniami tego egzaminu. Na 18 grudnia br. została zaplanowana publikacja przykładowych arkuszy egzaminacyjnych, natomiast na 20 grudnia 2021 r. zapowiedziano próbny egzamin ósmoklasisty z nowych przedmiotów.

Dynamicznie zmieniająca się sytuacja wokół nas skłania do śledzenia pojawiających się komunikatów dotyczących ewentualnych zmian w planowanym egzaminie. Jednak nieubłagane biegący czas nie pozwala na odkładanie przygotowań na przyszłość. Warto zatem dokładnie zapoznać się z Informatorem i prześledzić z uwagą

Tabela nr 1

Czasownik	Opis czynności	Przykłady zadań z Informatora
podaj	Podawanie nazwy, liczby, tytułu itp.	5.2., 9.1., 13., 23.
wymień	Wymienianie części budowy, etapów procesu itp.	43.3.
określ	Zwięzłe opisanie istoty zjawiska/funkcji	9.2., 24., 26.1., 29.
opisz	Przedstawienie kolejności zdarzeń / budowy obiektu biologicznego / przebiegu procesu itp.	27.
rozstrzygnij i uzasadnij	Wybranie jednego z co najmniej 2 wariantów i uzasadnienie wyboru.	20., 22., 36.
uzasadnij	Formułowanie argumentu przemawiającego za albo przeciw tezie/hipotezie.	15., 21.2., 33.1.
wyjaśnij	Przedstawianie przyczyny i skutku oraz mechanizmu prowadzącego od przyczyny do skutku.	2., 7.2., 31.2., 35., 37., 39., 45.

wszystkie zawarte tam informacje. Są wśród nich m.in. opisane typy zadań. Dużą nowością i różnicą w stosunku do części przyrodniczej egzaminu gimnazjalnego będzie włączenie zadań otwartych (np. z luką lub krótkiej odpowiedzi). Proporcja punktów, które uczeń może zdobyć za rozwiązanie zadań zamkniętych i otwartych, ma być wyrównana.

Informator zwraca także uwagę na użycie czasowników w poleceniach, które mogą pojawić się w zadaniu. W tabeli nr 1 zebrano wyjaśnienia poszczególnych słów wraz z numerami przykładowych zadań z Informatora.

Poza analizą zapisów informatora, warto zastanowić się głębiej nad wyzwaniem, jakim jest przygotowanie uczniów do egzaminu ósmoklasisty z biologii w obecnej sytuacji. Od ostatniego egzaminu

zewnętrznego obejmującego treści z tego przedmiotu (egzamin gimnazjalny) do nowego, tym razem już w szkole podstawowej, miną 3 lata. Skąd czerpać przykładowe arkusze czy pojedyncze zadania pomocne w przygotowaniu uczniów? Oprócz propozycji wydawniczych i zapowiadanych przez CKE arkuszy próbnych, warto rozważyć skorzystanie z dużego zbioru archiwalnego egzaminu gimnazjalnego w części przyrodniczej. Arkusze te zawierają zadania ze wszystkich przedmiotów przyrodniczych, w tym z biologii. Znajdziemy w nich wyłącznie zadania zamknięte, co różni je od planowanego egzaminu ósmoklasisty. Jednak do plusów korzystania z tych materiałów należy zaliczyć fakt, że są to zadania, których trudność sprawdzono na całej populacji uczniów, dostępne są również szczegółowe omówienia osiągnięć zdających.

Przy tej okazji należy zwrócić uwagę na inne różnice między biologią na egzaminie w gimnazjum i w szkole podstawowej. Wiele z nich może wynikać z różnic w konstrukcji oraz zawartości podstawy programowej. Przykładem niech będzie obecność treści przekrojowych w podstawie gimnazjalnej i takie właśnie, głównie przekrojowe oraz porównawcze, ujęcie treści zaproponowane tam m.in. w przeglądzie systematycznym organizmów żywych. Przegląd systematyczny organizmów w podstawie programowej gim-

nazjum zamykał się w 9 punktach, z czego wszystkie zapisy miały charakter przekrojowy i/lub porównawczy. Podstawa programowa szkoły podstawowej ma inny charakter: stanowi bardziej szczegółowy katalog omawianych kolejno grup organizmów. Z ilu punktów się składa? Z pewnością jest ich więcej niż 9. W tym szeregu zawarte są także aspekty porównawcze, ale jako jedno z wielu elementów. Ważne, aby jednak te aspekty nie umknęły naszej uwadze w toku nauczania. Zwłaszcza w przygotowaniu do egzaminu należy położyć nacisk na tego typu treści: ujęcia porównawcze i przekrojowe powinny wysunąć się na plan pierwszy. Tym bardziej więc zachęcam do wykorzystania zadań z arkuszy egzaminu gimnazjalnego i wyłowienia z nich tych poleceń, które dotyczą biologii.

Kolejnym źródłem, z którego warto skorzystać, jest nieoceniony serwis *Baza Dobrych Praktyk, w tym Baza Narzędzi Dydaktycznych* (www.bnd.ibe.edu.pl). Serwis BND ma już swoją historię. Został przygotowany z myślą o gimnazjum, jednak jego „termin przydatności do użycia” nadal się nie skończył. Znajdziemy tu ciekawe i skłaniające do myślenia zadania. Wiele z nich ma właściwości szczególne cenne w przygotowaniu do egzaminu, pozwala na rozwijanie ważnych kompetencji.

Analiza zadań z serwisu BND w połączeniu z analizą zadań zawartych w Informatorze może przynieść nam ciekawe wnioski. Warto przyrzeć się np. zadaniu *Nieznany stawonóg* z serwisu BND oraz porównać je z zadaniem nr 16 w Informatorze. Wydają się pozornie podobne i sprawdzające takie same umiejętności. W przypadku obu zadań, w ich

opisach wymieniono punkty podstaw programowych sprawdzające praktycznie tożsame umiejętności. Zachęcam jednak do wykonania eksperymentu: poprośmy uczniów o rozwiązanie obu tych zadań, np. dzieląc klasę na dwie grupy. Które z zadań okaże się trudniejsze? Najprawdopodobniej to pochodzące z serwisu BND. Zadania dostępne w tym serwisie zostały sprawdzone na próbie uczniów i znamy ich trudność (w tym przypadku okazała się ona wysoka). Z czego może to wynikać? W odróżnieniu od zadania z Informatora, w zadaniu z BND na ilustracji jest widoczny nieznany uczniom (a także zapewne większości z nas) przykład stawonoga należącego do biczycokodwłokowców. A zatem uczeń rzeczywiście realizuje następujące wymaganie z podstawy programowej: *różnorodność zwierząt bezkręgowych – uczeń identyfikuje nieznany organizm jako przedstawiciela jednej z grup wymienionych w pkt 2–7 na podstawie jego cech morfologicznych*. Na czym polega zasadnicza różnica między zadaniami? Prawdopodobnie na użyciu w Informatorze rysunku zwierzęcia, które uczeń może rozpoznać bez uruchamiania umiejętności zapisanych w podstawie podstawowej. To kolejny argument za wykorzystaniem zadań z BND: chociaż mogą mieć wyższą trudność niż zadania z Informatora, to jednak pozwolą na dobre zdiagnozowanie poziomu opanowania przez uczniów umiejętności określonych w podstawie programowej. Jeżeli chcieliby Państwo zapoznać się ze szczegółami przywołanego przeze mnie zadania z serwisu BND, zapraszam do odwiedzenia strony internetowej: www.bnd.ibe.edu.pl i wyszukania zadania.

Na co warto w szczególności zwrócić uwagę pod-

czas przygotowywania uczniów do egzaminu? Na pewno na umiejętność argumentowania, uzasadniania stanowiska, wyjaśniania – czyli na te umiejętności, które mogą okazać się niezbędne do rozwiązania zadań otwartych, ale jednocześnie są ważne nie tylko w kontekście egzaminu.

Kolejnym wyzwaniem dla uczniów może okazać się przygotowanie do rozpoznawania rodzimych gatunków drzew liściastych i nagonasiennych. Ani podstawa programowa, ani Informator nie precyzują katalogu gatunków. A zatem czym kierować się przy ich wyborze? Pomysł opanowania rozpoznawania wszystkich krajowych drzew może być ambitny, ale jednak mało realny. Warto skupić się na charakterystycznych, popularnych rodzimych drzewach liściastych i nagonasiennych. W takim katalogu można umieścić następujące rodzaje:

*klon, jawor (?), dąb, buk, lipa, drab, olsza/olcha, jesion, kasztanowiec (?), jarząb (również: owoce), wiąz, brzoza (kora?), wierzba (charakterystyczne kwiatostany);
sosna, jodła, świerk, modrzew, cis (opadające zimą igły) – szyszki i pokrój wymienionych roślin*

W powyższym wykazie domyślnie uwzględniono rozpoznawanie drzew na podstawie liści, jednak nie wynika to z lektury Informatora ani podstawy programowej. Można założyć, że także inne charakterystyczne cechy drzew mogą być wzięte pod uwagę (w powyższym zestawieniu wymieniono je w nawiasach). Lektura zadań w Informatorze sugeruje identyfikację rodzajów, a nie gatunków. Przyglądając się kluczowi rozwiązań przykładowych zadań, należałoby doradzić uczniom ostrożność w podawaniu pełnej nazwy gatunkowej (zamiast: wyłącznie rodzajowej), jeśli taka nie będzie wprost wymagana w poleceniu, a oni nie będą jej całkowicie pewni. Umiejętność rozpoznawania drzew najlepiej ćwiczyć w praktyce, w lesie czy parku, utrwalając zebrane naturalne okazy roślin.

Przyglądając się zadaniu 13. w Informatorze, oprócz rozpoznania rośliny, znajdziemy też polecenie wymagające od ucznia udzielenia krótkiej odpowiedzi. W tym przypadku rozpoznawaną rośliną jest sosna, a polecenie dotyczy podania także takiej jej cechy, która sprzyja przemysłowemu wykorzystaniu sosny. Z pewnością można sobie wyobrazić również inne poprawne odpowiedzi niż te przytoczone jako przykładowe.

Przy tej okazji należy zaakcentować zapis w informatorze: **przykład rozwiązania**. A zatem każda inna niż podana, ale poprawna merytorycznie odpowiedź, będzie uznana za prawidłową. Nie ma konieczności „wstrzelenia się w klucz” czy odgadnięcia, co autor zadania miał na myśli – a takie obawy często funkcjonują w przestrzeni publicznej, towarzyszą nie tylko uczniom. Jest to powszechne zjawisko dotyczące egzaminów zewnętrznych zawierających zadania otwarte.

Cofnijmy się teraz w lekturze Informatora do zadania nr 8. To świetny przykład polecenia sprawdzającego umiejętności złożone. Do jego rozwiązania jest niezbędna wiedza z zakresu trzech wymagań szczegółowych, odległych od siebie w strukturze podstawy programowej:

- I. Organizacja i chemizm życia. Uczeń:
8) przedstawia czynności życiowe organizmów.
- II. Różnorodność życia
4. Protisty – organizmy o różnorodnej budowie komórkowej. Uczeń:
2) przedstawia wybrane czynności życiowe protistów (oddychanie, odżywianie, rozmnażanie)
- III. Organizm człowieka
1. Układ pokarmowy i odżywianie się. Uczeń:
1) rozpoznaje ([...], według opisu itd.) elementy układu pokarmowego; przedstawia ich funkcje oraz określa związek budowy tych elementów z pełnioną funkcją;

Jaka jest treść tego zadania? Zapraszam do sięgnięcia do Informatora.

Z pewnością warto poświęcić czas na rozwiązywanie zadań sprawdzających umiejętności złożone – tego typu ćwiczenia wpływają nie tylko na zwiększenie szans uczniów na dobry wynik na egzaminie, lecz także, a może przede wszystkim, na osiągnięcie tego, co w nauczaniu biologii bardzo ważne. Przywołajmy fragment wstępu do podstawy programowej: *Aby zrozumieć istotę nauki o życiu, nieodzowna jest także wiedza praktyczna. Stawianie pytań oraz wyszukiwanie odpowiedzi, zgodnie z metodą naukową, wymaga od ucznia nabycia szeregu umiejętności, takich jak analizowanie różnorodnych źródeł informacji, planowanie i przeprowadzanie prostych doświadczeń oraz obserwacji w szkole i w terenie. Biologia jako nauka interdyscyplinarna kształtuje u uczniów myślenie naukowe i krytyczne podejście do informacji. Umiejętności te przydatne są zarówno w codziennym życiu, jak i w dalszej edukacji. Nauka biologii w szkole podstawowej umożliwi zatem uczniom nabycie niezbędnej wiedzy użytecznej w każdej sferze życia.*

Doceniając wagę egzaminu ósmoklasisty, zauważmy, że egzamin jako taki nie jest celem samym

w sobie. Stanowi on niejako efekt uboczny kształcenia w szkole i poza nią. Wiele ze sprawdzanych tam kompetencji należy do katalogu kompetencji kluczowych, w którym mieszczą się np.: myślenie krytyczne, rozwiązywanie problemów i umiejętności analityczne, tak ważne we współczesnym świecie.

Do jakich jeszcze źródeł warto sięgnąć? Dużą pomocą mogą okazać się wyniki realizacji projektu „Laboratorium myślenia”, w którym znajdziemy m.in. informacje o relacji między konstrukcją zadania a jego trudnością, odtańnione zadania z obszaru nauk przyrodniczych z badania PISA 2006, a także kilka ujawnionych zadań z badania PISA 2018 z obszaru nauk przyrodniczych.

Literatura i netografia:

<https://www.podstawaprogramowa.pl/Szkola-podstawowa-IV-VIII/Biologia>

https://cke.gov.pl/images/_EGZAMIN_OSMOKLASISTY/Informatory/Informator_E8_biologia_100.pdf

http://produkty.ibe.edu.pl/docs/raporty/ibe-ee-1-4-raport-laboratorium_myslenia.pdf

www.bnd.ibe.edu.pl

<http://old.ifispan.waw.pl/pliki/science.pdf>

praca zbiorowa pod red. B Ostrowskiej i K. Spalika, *Umiejętności złożone w nauczaniu historii i przedmiotów przyrodniczych*, IFIS PAN, Warszawa 2010

Chemia na egzaminie ósmoklasisty

Krzysztof Błaszczak

W roku szkolnym 2021/2022 uczniowie ostatniej klasy szkoły podstawowej będą zobligowani do wybrania jednego z pięciu dodatkowych przedmiotów (w tym chemii) na egzaminie ósmoklasisty. Egzamin ten będzie sprawdzał, w jakim stopniu zostały przez uczniów opanowane wymagania określone w podstawie programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej w klasie VII i VIII.

Zadania, które znajdują się w arkuszu egzaminacyjnym, nie będą sprawdzały wszystkich wymagań zawartych w podstawie programowej, będą odnosiły się do wybranych wymagań ze wszystkich działów przewidzianych do realizacji w kursie chemii w szkole podstawowej, poprzez zadania otwarte i zamknięte różnego typu. Żeby uczniowie nie byli zaskoczeni i nie mieli trudności z poradzeniem sobie z danym typem zadania na egzaminie, nauczyciele chemii powinni podczas sprawdzania wiedzy i umiejętności konstruować tak prace kontrolne / testy, aby uwzględniać wszystkie typy zadań i przyzwyczajać uczniów do ich różnorodności. W poleceniu do zadania powinien występować co najmniej jeden czasownik wskazujący czynność do wykonania przez ucznia. Zadania powinny sprawdzać przede wszystkim umiejętności, a nie wiedzę.

Egzamin ósmoklasisty z chemii będzie trwać 90 minut. Czas trwania egzaminu może zostać wydłużony w przypadku uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym niepełnosprawnych, a także w przypadku cudzoziemców. Przewiduje się, że arkusz egzaminacyjny może zawierać od 20 do 30 zadań, a udział liczby punktów pochodzących z zadań zamkniętych i otwartych w wyniku sumarycznym wyniesie po ok. 50%. Zadania będą zróżnicowane pod względem sprawdzanych umiejętności, a także poziomu trudności i sposobu udzielania odpowiedzi. Sprawdzać będą przede wszystkim umiejętności złożone, takie jak: analiza, porównywanie, wnioskowanie. Zadania mogą występować pojedynczo lub w wiązkach tematycznych. Odwoływać się mogą do różnych obszarów i różnorodnej tematyki, a także do zróżnicowanych materiałów źródłowych, w tym: tekstów, tabel, wykresów, materiału ilustracyjnego, schematów i danych statystycznych. Żeby uczeń nie miał trudności czytania ze zrozumieniem i wyszukiwania odpowiednich informacji, rolą nauczyciela jest również wyposażenie go w te umiejętności poprzez konstruowanie zadań w odwołaniu do poprzedzającego je tekstu źródłowego. A zatem nauczyciele szkół podstawowych powinni zwracać uwagę i stosować w swojej praktyce tekst źródłowy w różnej formie podczas różnych form sprawdzania wiedzy i umiejętności, aby uczniowie mogli lepiej się przygotować do egzaminu zewnętrznego. W opublikowanym przez CKE *Informatorze o egzaminie ósmoklasisty z chemii od roku szkolnego 2021/2022*, zawierającym

przykładowe zadania, duży odsetek zadań bazuje właśnie na tekście źródłowym.

Chemia jest przedmiotem praktycznym i dlatego nauczyciele powinni w szerokim zakresie wprowadzać uczniów w świat wiedzy metodami praktycznymi: przez obserwacje i badanie właściwości substancji, eksperymenty laboratoryjne lub modelowanie. Sama projekcja filmu na lekcji z przebiegiem eksperymentu naprawdę nie wystarczy. Podstawa programowa chemii na pierwszym miejscu stawia eksperyment/doświadczenie jako warunek powodzenia w osiągnięciu celów sformułowanych w postaci wymagań ogólnych, które w ramach czynności praktycznych obejmują:

- bezpieczne posługiwanie się prostym sprzętem laboratoryjnym i podstawowymi odczynnikami chemicznymi;
- projektowanie i przeprowadzanie prostych doświadczeń chemicznych;
- rejestrowanie wyników w różnej formie, formułowanie obserwacji, wniosków oraz wyjaśnień;
- przestrzeganie zasad bezpieczeństwa i higieny pracy.

Najlepszą z możliwości jest stosowanie eksperymentu na lekcjach chemii, przeprowadzanego bezpośrednio przez samych uczniów. Dzięki temu młodzi ludzie uczą się całej procedury: od sformułowania pytania badawczego po wnioskowanie. Powody, dla których nauczyciele powinni możliwie jak najczęściej sięgać po eksperyment, są następujące: wykorzystanie go uatrakcyjni lekcję, skupia uwagę uczniów na omawianym temacie, sprzyja kontekstualizacji przyswajanej wiedzy (poprzez czytanie, słuchanie, obserwowanie przebiegu i dyskusję na temat wyników eksperymentu) oraz ułatwia trwale zapamiętywanie nowo nabytej wiedzy. Poza tym, ekspe-

ryment umożliwia rozwijanie aktywności uczniów i kształtowanie samodzielności w działaniu. Dzięki samodzielnemu wykonywaniu doświadczeń lub ich aktywnej obserwacji, uczniowie poznają metody badawcze oraz sposoby opisu i prezentacji wyników. Ten obszar jest najbardziej zaniedbany w edukacji. Potwierdza to moje kilkunastoletnie doświadczenie z pracy w komisji kuratorskiego konkursu wojewódzkiego z chemii, wcześniej dla uczniów gimnazjów, a teraz dla uczniów szkół podstawowych. Od lat jestem autorem arkuszy zadań tego konkursu, w każdej edycji znajdują się tam zadania sprawdzające wiedzę eksperymentalną czy zadania z metodyki badań. Okazuje się, że największe problemy uczniowie mają właśnie z poleceniami z tego zakresu. Nowy *Informator...* zawiera przykładowe zadania z obszaru metodyki badań. Do tej pory nigdy na egzaminie zewnętrznym dla gimnazjalistów nie pojawiały się tego typu polecenia. Nauczyciele zatem powinni zwrócić na nie uwagę, przyjrzeć się im i starać się również w swoim warsztacie pracy stosować podobne zadania. Warto, aby było ich możliwie jak najwięcej, aby kształtować u uczniów myślenie naukowe.

Krzysztof Błaszczak – doktor nauk przyrodniczych; posiada kwalifikacje w zakresie chemii, doradztwa zawodowego, organizacji i zarządzania oświatą oraz ochrony roślin; nauczyciel konsultant ds. chemii i oceniania w Warmińsko-Mazurskim Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli w Elblągu, trener; tutor; ekspert ds. awansu zawodowego nauczycieli; rzeczoznawca i autor programów nauczania; koordynator wielu konkursów przedmiotowych dla uczniów; mediator sądowy.

Zdrowie psychiczne dzieci i młodzieży – nowe poradniki dla nauczycieli i rodziców

Rola pracowników oświaty w promocii zdrowia psychicznego i w zapobieganiu zachowaniom autodestrukcyjnym u młodzieży oraz Rola rodziny i osób bliskich w promocii zdrowia psychicznego i w zapobieganiu zachowaniom autodestrukcyjnym u młodzieży to dwa praktyczne poradniki dostępne nieodpłatnie w wersji elektronicznej na stronie internetowej Ośrodka Rozwoju Edukacji (<https://tiny.pl/7dzh6>).

M.B.-U.

Fizyka na egzaminie ósmoklasisty

Tomasz Kacik,

nauczyciel doradca metodyczny CEN ds. fizyki

Informator omawiający egzamin ósmoklasisty z fizyki¹ składa się z dwóch części.

W pierwszej z nich mamy opis samego egzaminu, tzn. przedstawione są rodzaje/typy zadań egzaminacyjnych, ich spodziewana liczba w arkuszu i zasady punktowania.

W drugiej części, znacznie obszerniejszej, znajdują się przykładowe zadania z rozwiązaniami z każdego z czterech obszarów tematycznych (więcej o nich w dalszej części artykułu). Dla każdego zadania zostały także przedstawione wymagania ogólne i szczegółowe z podstawy programowej (PP) oraz zasady oceniania. Rozwiązania są bardzo szczegółowe i przedstawiają nawet sposób myślenia ucznia.

Sam egzamin będzie trwał 90 minut, a arkusz ma zawierać 20-30 zadań typu zamkniętego oraz otwartego. I tu warto zauważyć, że na egzaminie gimnazjalnym z zakresu przedmiotów przyrodniczych były tylko zadania zamknięte. Oprócz zadań pojedynczych, przewidziane są także wiązki, obejmujące od dwóch do czterech zadań, które łączy wspólny kontekst. W sumie zdający będzie mógł otrzymać 34 pkt. za poprawne rozwiązanie całego arkusza egzaminacyjnego – zob. tabela 1.

Zadania zostały przyporządkowane do czterech obszarów tematycznych, które są powiązane z treściami nauczania opisanymi w PP – zob. tabela 2.

W czasie pracy z arkuszem egzaminacyjnym uczeń będzie mógł wykorzystywać linijkę i kalkulator prosty. Nie ma natomiast żadnej informacji o tablicach fizycznych, zatem należy przyjąć, że takich nie będzie w sali egzaminacyjnej.

Informator zawiera szczegółowo omówione zadania ze wszystkich działów realizowanych

w klasie VII i VIII szkoły podstawowej. W sumie zadań jest 26, ale gdy potraktujemy każdy element w wiązce osobno, to mamy aż 63 różnorodne zadania. Pierwsze, na co zwraca się uwagę, to ładne, kolorowe zdjęcia, będące ilustracjami do zadań (kontenerowiec, atleta, Alicja z Krainy Czarów...) oraz duża ilość tekstu. Jest zastanawiające, jaką funkcję pełnią zdjęcia – jeżeli nie uzupełniają tekstu o dodatkowe informacje, to są niepotrzebne i mogą rozpraszać ucznia, który musi się skupić na tekście oraz wykorzystać swoje kompetencje językowe. W PP fizyki znajdujemy zapis o czytaniu jako umiejętności rozumienia i refleksyjnego przetwarzania tekstów², dlatego jednym z działań nauczyciela powinna być praca z **tekstem popularnonaukowym**, rozumiana jako jego analiza. Uczeń musi nauczyć się wyluskiwać z tekstu ważne, potrzebne dane/informacje, interpretować je i wykorzystywać.

		Egzamin ósmoklasisty			Egzamin gimnazjalny		
Typ zadań	Postać zadań	Liczba zadań	Liczba pkt.	Procentowy udział pkt.	Liczb zadań	Liczba punktów	Procentowy udział pkt.
zamknięte	pojedyncze wiązka zadań	13-17	ok.17	ok. 50%	6-7	7 (28)*	100% (ok. 25%)*
otwarte	pojedyncze wiązka zadań	7-13	ok.17	ok. 50%	0	0	0%
RAZEM		20-30	34	100%	6-7	7	100%

Tabela 1. Różnice w doborze zadań z fizyki na egzaminie ósmoklasisty i gimnazjalnym

Obszar tematyczny	Treść nauczania – wymagania szczegółowe z PP	
mechanika	II. Ruch i siły III. Energia	I. Wymagania przekrojowe
zjawiska cieplne i właściwości materii	IV. Zjawiska cieplne V. Właściwości materii	
elektryczność i magnetyzm	VI. Elektryczność VII. Magnetyzm	
drgania, fale i optyka	VIII. Ruch drgający i fale IX. Optyka	

Tabela 2. Obszary tematyczne w Informatorze i odpowiadające im treści nauczania z podstawy programowej

¹ https://cke.gov.pl/images/_EGZAMIN_OSMOKLASISTY/Informatory/Informator_E8_fizyka_100.pdf

* Egzamin z fizyki był częścią egzaminu z przedmiotów przyrodniczych, trwającego 60 minut.

² Podstawa programowa kształcenia ogólnego z komentarzem. Szkoła podstawowa. Fizyka. MEN, ORE (<https://www.ore.edu.pl/wp-content/uploads/2017/05/fizyka.-pp-z-komentarzem.-szkola-podstawowa.pdf>)

Bardzo cieszy, że duża część zadań egzaminacyjnych to zadania kontekstowe, odwołujące się do codziennego życia ucznia.

W PP są określone główne obszary aktywności uczniów podczas zajęć fizyki: *eksperymentowanie, rozwiązywanie zadań problemowych oraz praca z materiałami źródłowymi*³. I tu mamy niespodziankę *in plus* – zadań, które odnoszą się do metody eksperymentu nie jest mało. Są to zadania 4., 8. (ciekawe i nietypowe), 10., 11., 16., 18., 19., 21. (szkoda, że nie wybrano sprężyny do zilustrowania fali podłużnej) i 22. Niestety, w obszarze rozumowania naukowego uczeń nie może się zbyt popisać, ponieważ tutaj ma najczęściej do czynienia z zadaniami zamkniętym, gdzie po prostu wybiera odpowiedzi spośród sugestii autora. Zatem jakie zadania są typu otwartego? Zdecydowana większość to po prostu ćwiczenia rachunkowe (30% wszystkich zadań), zatem autorzy Informatora zbyt nie przejęli się wytycznymi z PP, które mówią wprost: *rozwiązywanie zadań rachunkowych powinno stanowić element uzupełniający i nie dominować w procesie nauczania-uczenia się fizyki*⁴.

Przejdźmy do bardziej szczegółowego omówienia kilku zadań. Ciekawe zadanie 4. (swobodny spadek) ma niestety w treści jeden poważny błąd: autor uznał, że sformułowanie „upływał ustalony odstęp czasu” jest tożsame z „upływał jednakowy odstęp czasu”. Czy jest to sformułowanie jednoznaczne dla ucznia? Natomiast zadanie 5. (deskorolkarz) dotyczy ruchu krzywoliniowego, nieobecnego w PP, co czyni je bardzo trudnym. Tym bardziej, że uczniowie często wiążą prędkość ciała z działającą na nie siłą. Nasuwa się pytanie, czy nie ma lepszych przykładów ilustrujących działanie siły ciężkości?

Zadanie 7. (złoto) jest dobrym przykładem na to, po co w nauce czy w technice „te dziwne jednostki” – w tym wypadku mowa o mikrometrach. Szkoda, że autor zadania nie sprawdził jeszcze, czy uczeń jest świadomy, dlaczego wynik miał zapisać w mikrometrach.

Zadanie 13. (układ hamulcowy) to standardowe zadanie kontekstowe dot. prawa Pascala. No właśnie, z drugiego obszaru tematycznego mamy same standardy, autorzy niczym nie zaskakują.

Przejdźmy zatem do trzeciego obszaru tematycznego. Tutaj najciekawszym zadaniem jest 17. (oszczędność energii elektrycznej), ale kto z nas używa dzisiaj jeszcze żarówki 75 W? Można byłoby się pokusić o sprawdzenie, czy uczeń potrafi określić, na ile opłacalna jest inwestycja w wymianę źródeł światła. W ten sposób uzyskalibyśmy zadanie nie tylko ekologiczne, ale i ekonomiczne. A przecież o to chodzi w fizyce, aby uczeń był świadomy, że nie ma ścisłego podziału

na przedmioty / działy nauki, bo przecież nauka jest interdyscyplinarna. Kolejne zadanie, 18. (obwód elektryczny), sprawdza m.in., czy uczeń wie, jak podłączyć do obwodu elektrycznego woltomierz i amperomierz. I tutaj też mam wątpliwości, czy 2. sposób połączenia obwodu powinien znaleźć się w Informatorze.

Przedstawione zadania z ostatniego obszaru tematycznego kładą duży nacisk na zrozumienie, jaką rolę pełnią soczewki i zwierciadła. Skupię się na zadaniu 21. (fala dźwiękowa). Jeżeli przeanalizujemy podzadania 21.1 i 21.2, to zauważymy, że jeżeli uczeń nie wykona zadania pierwszego, to na pewno nie rozwiąże również zadania drugiego. Nie wiem, czy to zamierzone działanie, ale nawet na egzaminie maturalnym autorzy zadań wystrzegają się takich związków między podzadaniami. Na zakończenie jeszcze jedna uwaga dot. realizacji treści z zakresu drgań, fal i optyki. Pamiętajmy, żeby tak rozplanować nauczanie, aby wystarczyło nam czasu na zagadnienia z ostatniego obszaru tematycznego, jakim jest optyka.

Na co zwrócić uwagę w kontekście dobrego przygotowania naszych uczniów do nowego egzaminu z fizyki? Po pierwsze, młody człowiek musi mieć opanowane podstawowe **umiejętności rachunkowe**, tzn. cyfry znaczące, jednostki podstawowe i ich przeliczanie (przeliczanie) oraz przekształcanie zależności. Po drugie, pamiętajmy, że wiele ważnych informacji dotyczących nas samych dociera do nas w postaci tabel, diagramów i wykresów, dlatego uczeń powinien umieć z nich korzystać: **odczytywać dane/informacje i interpretować je**, ewentualnie konstruować wykresy. Aby młodzi ludzie posiadli te umiejętności, muszą często je ćwiczyć, dlatego polecam rozwój tych umiejętności przy każdej możliwej okazji. Tak dobierajmy ćwiczenia, aby z jednej strony były atrakcyjne dla ucznia (czytaj: ciekawe), a z drugiej – rozwijały kompetencje rachunkowo-analityczne. Po trzecie, przez cały okres nauczania powinniśmy szczególnie zwracać uwagę na rozwijanie u uczniów **umiejętności opisu zjawisk fizycznych**. Polecam zastosowanie metody trzech kroków, w której uczeń:

- na przykładzie określa warunki konieczne do wystąpienia danego zjawiska;
- podaje jego najistotniejszą cechę, powołując się jednocześnie na właściwe prawo fizyczne;
- wskazuje, w jaki sposób wykorzystujemy omawiane zjawisko lub gdzie wokół nas ono występuje.

Pełniejszy obraz egzaminu powinniśmy mieć pod koniec bieżącego roku, gdy Centralna Komisja Egzaminacyjna opublikuje przykładowy arkusz egzaminu ósmoklasisty z fizyki. Tymczasem życzę Państwu powodzenia w przygotowywaniu uczniów do nowego egzaminu.

3 Tamże.

4 Tamże.

Geografia na egzaminie ósmoklasisty

Magdalena Jankun

Geografia jest przedmiotem, który może być wybrany na egzaminie ósmoklasisty w kolejnym roku szkolnym: 2021/2022. Jest bardzo prawdopodobne, że będzie to najczęściej zdawany przedmiot spośród innych w tej części egzaminu, takich jak biologia, fizyka, chemia czy historia. Możemy prognozować takie wybory uczniów szkół podstawowych na podstawie wieloletnich statystyk dotyczących matury z geografii – jednego z przedmiotów najczęściej wybieranych przez zdających.

Wychodząc naprzeciw oczekiwaniom Centralnej Komisji Egzaminacyjnej oraz uczniów i ich rodziców, każdy nauczyciel geografii w szkole podstawowej powinien przemodelować swój system sprawdzania wiedzy i umiejętności, który bardzo często nie odnosi się do obowiązujących norm, wymagań oraz obowiązku kształtowania kompetencji kluczowych.

Od czego zacząć?

Pierwszym elementem w pracy nauczyciela uczącego geografii powinna być pogłębiona analiza dokumentu opracowanego przez CKE pt. *Informator o egzaminie ósmoklasisty z geografii od roku szkolnego 2021/2022*. Są w nim zawarte najistotniejsze informacje dotyczącego przebiegu egzaminu, a także opis arkusza egzaminacyjnego, zasady oceniania i nowe przykładowe zadania przygotowane w oparciu o treści podstawy programowej z geografii dla klas V-VIII oraz z przyrody dla klasy IV szkoły podstawowej.

Zadania egzaminacyjne będą różnicowane i opracowane według poszczególnych umiejętności geograficznych, ale w głównej mierze – nastawione na sprawdzanie opanowania umiejętności złożonych, takich jak analiza, wnioskowanie, ocenianie, określanie czy obliczanie, np.:

- analizowanie danych pozyskanych podczas prowadzenia obserwacji i pomiarów w terenie oraz formułowanie wniosków na ich podstawie;
- korzystanie z planów, map, fotografii, rysunków, wykresów, diagramów, danych statystycznych, tekstów źródłowych w celu zdobywania, przetwarzania i prezentowania informacji geograficznych;
- interpretowanie map różnej treści;
- określanie związków i zależności między poszczególnymi elementami środowiska przyrodniczego, społeczno-gospodarczego i kulturowego, formułowanie twierdzenia o prawidłowościach, dokonywanie uogólnień;
- ocenianie zjawisk i procesów społeczno-kulturo-

wych oraz gospodarczych zachodzących w Polsce i w różnych regionach świata;

- stawianie pytań, formułowanie hipotez oraz proponowanie rozwiązań problemów dotyczących środowiska geograficznego;
- umiejętność percepcji przestrzeni i wyobraźni przestrzennej;
- analizowanie racjonalnych działań prośrodowiskowych i społecznych;
- analizowanie możliwości zastosowania wiedzy i umiejętności geograficznych w życiu codziennym.

Zadania będą odwoływały się do różnych materiałów źródłowych: map, planów, zdjęć, schematów, danych statystycznych. Procentowo układ treści będzie podzielony na zagadnienia dotyczące geografii Polski (50%) oraz geografii fizycznej (50%). W konstrukcji testu przewiduje się 50% punktów za zadania zamknięte oraz 50% za zadania otwarte (łącznie 20-30 zadań w całym arkuszu).

Wśród zadań zamkniętych będą dominowały zadania prawda-falsz, wielokrotnego wyboru oraz na dobieranie. Zadania takiego formatu często będą wymagały od ucznia analizy w oparciu o podane źródła geograficzne, np. mapę i fotografię – po to, by sprawdzić, w jaki sposób odnajduje się on w przestrzeni geograficznej. Przykład takiego zadania znajduje się w *Informatorze...* na stronie 15. Przyjęto zasadę, że prawidłowe wykonanie zadania zamkniętego przez ucznia daje mu możliwość uzyskania maksymalnie 1 punktu.

Zadania otwarte, w których uczeń samodzielnie formułuje odpowiedzi, to m.in.: zadania z luką (wymagające uzupełnienia zdania bądź krótkiego tekstu jednym lub kilkoma wyrazami) oraz zadania krótkiej odpowiedzi (wymagające udzielenia odpowiedzi w postaci pełnego zdania lub dwóch, trzech zdań, sprawdzające umiejętności związane z argumentowaniem, wnioskowaniem, wyjaśnianiem, uzasadnianiem, formułowaniem opinii). Przykładem może być

zadanie 6.2 ze strony 19 *Informatora...*. Zadania tego typu są oceniane na 2 punkty. Jeżeli uczeń udzieli poprawnej odpowiedzi w trzech wierszach, uzyskuje maksymalną liczbę punktów, jeśli w dwóch – dostaje 1 punkt. Nawet gdy poprawnie udzieli odpowiedzi w jednym wierszu, otrzymuje 0 punktów. Taki sposób oceniania jest stosowany na egzaminie maturalnym.

Konstrukcja opisanych powyżej typów zadań wymaga od nauczyciela o wiele więcej czasu i kreatywności, aby sprostać nowym wytycznym CKE i osiągnąć satysfakcję z wyników uczniów na egzaminie ósmoklasisty.

Co powinien zrobić Nauczyciel?

Każda lekcja geografii powinna być na tyle przemyślana, aby uczniowie korzystali z różnych źródeł geograficznych, odnosili się do map cyfrowych, atlasów geograficznych, fotografii, czasopism, podręczników czy e-zasobów. Jest to niezbędne, aby młodzi ludzie jak najwcześniej nauczyli się analizować, interpretować oraz wyciągać wnioski.

Wszystkie zajęcia powinny być tak przygotowane, by wzbudzać u uczniów zainteresowanie i chęć uczestnictwa w nich. Dobrym sposobem jest wykorzystanie wszechobecnej nowoczesnej technologii, w której uczniowie w większości doskonale się odnajdują.

Powinniśmy wyeliminować bierne uczestnictwo w lekcji. Jak najmniej wykładni nauczyciela, a jak najwięcej czynności i pracy uczniów. Nie stosujemy zadań, które przymuszają ucznia do bezmyślnego przenoszenia faktów/informacji z podręcznika do zeszytu przedmiotowego.

Na podsumowanie każdej lekcji nauczyciel powinien przygotować kilka ćwiczeń w nowej formule, które wyświetli na ekranie multimedialnym / tablicy

interaktywnej po to, aby uczniowie zaznajamiali się z nowymi typami zadań oraz zasadami ich oceniania.

Warto też stosować zadania zawierające obszernie treści, np. z materiału źródłowego, w których uczniowie będą zobligowani do czytania ze zrozumieniem, interpretowania informacji oraz wyciągania wniosków. Taki rodzaj ćwiczeń dobrze sprawdzi się w pracy w grupie.

Nauczyciel powinien na każdym sprawdzanie, pracy klasowej czy kartkówce stosować polecenia skonstruowane na wzór zadań egzaminacyjnych po to, by przyzwyczajać uczniów do nowych mechanizmów wykorzystywanych w arkuszach egzaminacyjnych z geografii.

Jednocześnie należy mieć świadomość, że dobry wynik ucznia na egzaminie ósmoklasisty nie zależy od liczby przerobionych testów, ale jest przede wszystkim wynikiem całościowego przygotowania młodego człowieka oraz jego świadomości własnej wiedzy i umiejętności.

Egzamin z geografii będzie trwał 90 min, z możliwością wydłużenia czasu dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

Magdalena Jankun – magister geografii; nauczyciel dyplomowany; nauczyciel konsultant ds. geografii i przyrody w Warmińsko-Mazurskim Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli w Elblągu; trenerka; moderatorka programów naprawczych; ekspert ds. awansu zawodowego nauczycieli; egzaminator OKE; koordynatorka konkursów przedmiotowych dla uczniów; autorka programów nauczania i publikacji o tematyce edukacyjnej.

Nauczanie języków regionalnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych w szkołach w Europie

Krótki raport [dostępny nieodpłatnie pod adresem: <https://tiny.pl/7dzxk>] przedstawia aktualną politykę poszczególnych krajów europejskich w dziedzinie nauczania języków regionalnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych w szkołach. W raporcie można znaleźć: wykaz tych języków; informacje dotyczące legislacji obowiązującej w Europie odnoszącej się do tych języków; przykłady działań mających na celu organizację różnych form nauczania tych języków w ramach systemu edukacji danego kraju; przykłady wybranych projektów edukacyjnych finansowanych przez Unię Europejską, które wspierają nauczanie tych języków w szkołach w Europie.

źródło: <https://eurydice.org.pl>

Historia na egzaminie ósmoklasisty

Anna Krajnowska,
nauczyciel konsultant CEN ds. historii i WOS

Zgodnie z kalendarzem reformy oświaty opublikowanym przed kilkoma laty, rok szkolny 2021/2022 zakończy się nową formułą egzaminu dla uczniów klas VIII, finalizujących w ten sposób edukację na poziomie szkoły podstawowej. Nowością będzie wymóg przystąpienia do czwartego egzaminu – z przedmiotu, który zostanie wskazany przez każdego ósmoklasistę na początku ostatniego roku nauki w szkole podstawowej (wg opublikowanych wytycznych termin składania deklaracji przewidziano do 30 września). Kolejny obowiązkowy egzamin z wybranego przedmiotu wydłuży dotychczasowy trzydniowy blok egzaminacyjny do czterech dni.

Uczniowie będą mogli wybrać tylko jeden spośród całego zaproponowanego wachlarza przedmiotów, potwierdzając tę decyzję pisemną deklaracją podpisaną przez rodziców i składaną w pierwszym miesiącu nauki w kl. VIII.

Na początku września br. na stronie internetowej Centralnej Komisji Egzaminacyjnej (<https://cke.gov.pl/egzamin-osmoklasisty>) zostały opublikowane informatory zawierające zasady oraz przykładowe arkusze zadań dla przedmiotów, które poszerzą zakres egzaminowania absolwentów klas VIII szkół podstawowych w całym kraju od roku 2021/2022. W tomie poświęconym egzaminowi z historii, we wstępie poprzedzającym obszerny zestaw przykładowych zadań, które będą stanowiły trzon planowanych arkuszy egzaminacyjnych, zostały zawarte podstawowe informacje dot. celu, zakresu i planowanego przebiegu egzaminu.

Autorzy ww. Informatora, a są nimi eksperci ds. egzaminów zewnętrznych z historii ze wszystkich Okręgowych Komisji Egzaminacyjnych, przedstawili również opis planowanego arkusza egzaminacyjnego, ze wskazaniem dominujących umiejętności, które będą sprawdzane podczas trwającego 90 min. egzaminu przedmiotowego. *Zadania (...) sprawdzają przede wszystkim umiejętności złożone, takie jak analiza, porównywanie, wnioskowanie, uogólnianie. Mogą występować pojedynczo lub w wiązkach tematycznych. Odwołują się do różnych epok i różnorodnej tematyki, a także do zróżnicowanych materiałów źródłowych, w tym: tekstów, materiałów ikonograficznych, kartograficznych, schematów genealogicznych i danych statystycznych.*²

Zostały zestawione także przewidywane proporcje rodzajów zadań oraz punktacja, która będzie obo-

wiązywała za ich rozwiązanie. Uproszczony schemat prezentuje poniższa tabela.

Rodzaj zadań	Liczba zadań	Łączna liczba punktów	Udział w wyniku sumarycznym
zamknięte	15-17	ok. 17	ok. 50%
otwarte	9-11	ok. 17	ok. 50%
RAZEM	24-28	34	100%

źródło: „Informator o egzaminie ósmoklasisty z historii od roku szkolnego 2021/2022”, Centralna Komisja Egzaminacyjna, Warszawa 2020, str. 6

Ponadto we wstępie zasygnalizowano ogólne zasady oceniania, z zaznaczeniem, że ich uszczegółowienie będzie wynikało z zawartości każdorazowego arkusza egzaminacyjnego.

Istotę opublikowanego Informatora, który zapewne w zamierzeniu autorów ma posłużyć za przewodnik dla nauczycieli przedmiotu w szkołach podstawowych, stanowią zawarte w nim przykładowe zadania. Każde z nich poza tzw. „wyposażeniem”, czyli materiałami źródłowymi, zawiera wskazanie wymagań ogólnych i szczegółowych z podstawy programowej, zasady oceniania oraz rozwiązanie, także przykładowe – w przypadku zadań otwartych.

Przywołany na kolejnej stronie przykład³, doskonale ilustruje charakter, konstrukcję i treści zawarte w opublikowanym Informatorze dot. egzaminu z historii po szkole podstawowej. Jest on bardzo spójny z Informatorem dot. tego samego przedmiotu na wyższym poziomie edukacyjnym, które to opracowanie może stanowić ciekawą inspirację nie tylko dla nauczycieli historii.

² „Informator o egzaminie ósmoklasisty z historii od roku szkolnego 2021/2022”, Centralna Komisja Egzaminacyjna, Warszawa 2020, str. 6.

³ „Informator o egzaminie ósmoklasisty z historii od roku szkolnego 2021/2022”, Centralna Komisja Egzaminacyjna, Warszawa 2020, str. 36-38.

Zadanie 25. (0–4)

Pocztówka

N. Davies, *Od i do. Najnowsze dzieje Polski według historii pocztowej*, t. 1, Warszawa 2008.

25.1. Podaj nazwy dwóch XIX-wiecznych wydarzeń z historii Polski, do których nawiązuje pocztówka przedstawiona na ilustracji.

Wymaganie ogólne

II. Analiza i interpretacja historyczna.

1. Krytyczne analizowanie informacji uzyskanych z różnych źródeł [...], próba wyciągania z nich wniosków.

Wymagania szczegółowe

XX. Ziemia polskie w latach 1815–1848. Uczeń:

3) przedstawia przyczyny wybuchu powstania listopadowego [...].

XXII. Powstanie styczniowe. Uczeń:

2) dokonuje charakterystyki działań powstańców [...].

Zasady oceniania

1 pkt – podanie dwóch nazw wydarzeń.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub niepełna albo brak odpowiedzi.

Rozwiązanie

powstanie listopadowe, powstanie styczniowe

25.2. Wyjaśnij, jaką wymowę miała pocztówka.

Wymaganie ogólne

II. Analiza i interpretacja historyczna.

1. Krytyczne analizowanie informacji uzyskanych z różnych źródeł [...], próba wyciągania z nich wniosków.

Wymagania szczegółowe

XX. Ziemia polskie w latach 1815–1848. Uczeń:

3) przedstawia przyczyny wybuchu powstania listopadowego [...].

XXII. Powstanie styczniowe. Uczeń:

2) dokonuje charakterystyki działań powstańców [...].

Zasady oceniania

1 pkt – wyjaśnienie wymowy pocztówki.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązania

- Wezwanie do walki o niepodległą Polskę.
- Przypomnienie o niepodległościowych działaniach mieszkańców ziem polskich w XIX wieku.
- Głoszenie wspólnoty trzech narodów zamieszkujących dawne ziemie Rzeczypospolitej.

Wymagania szczegółowe

XX. Ziemia polskie w latach 1815–1848. Uczeń:

3) przedstawia przyczyny wybuchu powstania listopadowego [...].

XXII. Powstanie styczniowe. Uczeń:

2) dokonuje charakterystyki działań powstańców [...].

Zasady oceniania

2 pkt – wskazanie dwóch elementów graficznych i wyjaśnienie symboliki każdego z nich.

1 pkt – wskazanie jednego elementu graficznego i wyjaśnienie jego symboliki.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub niepełna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązania

trójdzielna tarcza herbowa – państwo składające się z trzech narodów, wspólnota narodów

korona – suwerenność państwa

Pogoń – naród litewski

biały orzeł – naród polski

archanioł Michał – naród ruski

Dla uzyskania dobrego rozumienia poszczególnych poleceń w zadaniach zamkniętych oraz otwartych w arkuszach egzaminacyjnych warto objaśniać uczniom pełne znaczenie używanych czasowników operacyjnych. Można to zrobić, wykorzystując poniższe zestawienie, opracowane na podstawie materiałów Centralnej Komisji Egzaminacyjnej (www.cke.gov.pl).

Czasownik operacyjny	Przykładowe zastosowanie
Rozstrzygnij	Zajmij stanowisko, czy podane informacje są: prawdziwe/fałszywe; słuszne/niesłuszne; użyteczne/nie użyteczne itp.
Rozważ	Podaj argumenty i kontrargumenty dla podanej tezy oraz oceń ich prawdziwość (słuszność).
Scharakteryzuj	Opisz przebieg wydarzeń, procesów lub zjawisk z podaniem: najważniejszych faktów, przyczyn, następstw, głównych uczestników.
Wyjaśnij	Przedstaw rozumowanie, w którym na podstawie własnej wiedzy i/lub podanego materiału źródłowego oddasz sens podanego zjawiska/wydarzenia/procesu. Przedstaw fakty i/lub przyczyny/skutki działań ludzkich (jednostek, grup, instytucji) oraz relacje/zależności między faktami/zjawiskami/procesami. Przedstaw przyczyny/skutki powstawania różnych interpretacji wydarzeń/zjawisk/procesów.
Wymień (podaj)	Wypisz oczekiwane cechy faktów/zjawisk/procesów lub same fakty/zjawiska/procesy, według podanego kryterium zawartego w poleceniu, na podstawie materiału źródłowego.

Na koniec pozostaje jeszcze do rozważenia kontekst, w jakim będzie przebiegać planowany egzamin. Otóż nikt zapewne nie zna nauczyciela, który chciałby źle uczyć swoich uczniów. Przeczyłoby to wszelkiej logice. Jednak... Obecnie urzędujący minister edukacji już zasygnalizował wprowadzenie zmian w zapisach obowiązujących aktualnie przedmiotowych podstaw programowych – szczególnie ma to dotyczyć historii, języka polskiego i wiedzy o społeczeństwie. A to polityka

oświatowa państwa określa, czego będą nauczani młodzi ludzie w polskiej szkole, pozostawiając nauczycielom rozstrzygnięcie, jak będą to robili. Natomiast o tym, co i w jaki sposób będzie sprawdzane, decyduje całościowo jeszcze inna instytucja. A zatem eksperci CKE oraz OKE są pomysłodawcami i twórcami zadań egzaminacyjnych, a nauczyciele mają zrobić wszystko (?), aby ich uczniowie zdali egzaminy z najlepszymi wynikami, często w efekcie narażając się na zarzut, że uczą „pod egzamin”. Przecież mogłoby być tak, jak powiedział Albert Einstein: *Nauka w szkołach powinna być prowadzona w taki sposób, aby uczniowie uważali ją za cenny dar, a nie za ciężki obowiązek.*

Na koniec pytanie natury ogólnej: czy w obecnej rzeczywistości edukacji, opartej na zdalnym nauczaniu doby pandemii, istnieje równy dostęp do przekazywanej wiedzy oraz stosowanych narzędzi i form komunikacji dla wszystkich zainteresowanych stron? Zapewne nie.

Inne zmiany w egzaminach zewnętrznych

Od 1 września 2020 r. na stronie internetowej Centralnej Komisji Egzaminacyjnej (<https://cke.gov.pl>), oprócz informatorów egzaminu ósmoklasisty od roku szkolnego 2021/2022, są również dostępne nowe informatory dot. egzaminu zawodowego oraz egzaminów eksternistycznych. **Nowe informatory dot. egzaminu zawodowego**, zawierające również treści multimedialne, odnoszą się do kształcenia według podstawy programowej kształcenia w zawodzie szkolnictwa branżowego z 2019 r.

Informator o egzaminach eksternistycznych przeprowadzanych od sesji jesiennej 2022 r. z zakresu wymagań określonych w podstawie programowej kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia obejmuje część ogólną oraz części dot. poszczególnych przedmiotów: j. polskiego, historii, wiedzy o społeczeństwie, j. angielskiego, j. rosyjskiego, j. niemieckiego, j. francuskiego, biologii, geografii, podstaw przedsiębiorczości, chemii, matematyki, informatyki oraz fizyki.

Informator o egzaminach eksternistycznych przeprowadzanych od sesji jesiennej 2022 r. do sesji zimowej 2024 r. z zakresu wymagań określonych w podstawie programowej kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły II stopnia również zawiera część ogólną, a także części przedmiotowe (j. polski, j. angielski, j. rosyjski, j. niemiecki, j. francuski, matematyka, informatyka).

M.B.-U.

